

नेपाल खाद्य सुरक्षा बुलेटिन

अंक-३३, मंसिर २०६८

यो अंकले मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूलाई समेटेको छ ।

वर्तमान अवस्थाको समिक्षा

यस अंकले मध्य असार-मध्य असोज २०६८ सम्मको अनुगमन अवधिलाई समेटेदछ, र यो समिक्षा मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा केन्द्रित छ । श्रावण-भाद्र महिनाको अवधि नेपालको कृषि क्षेत्रमा अभावको समय हो र खास गरी बढ्दो खाद्य असुरक्षाको समय पनि हो । यसका साथै, मनसुनी वर्षाका कारण आएको बाढी र पहिरोले यातायात सेवामा निरन्तर बाधा पुऱ्याउनाका साथै स्थानीय स्तरमा बाली उत्पादनमा नोक्सानी भयो ।

यो अवधि कृषि क्षेत्रमा अभावको समय भएतापनि गत दुई वर्ष यही समयको तुलनामा यस पटक समग्र खाद्य सुरक्षा अवस्था स्थिर रह्यो । यो मुख्यत, हिउँदे बालीको राम्रो उत्पादन, विप्रेषण, यासागुम्वा (ओषधीजन्य जडीवुटी) को वेचबिखनबाट भएको आम्दानी र नेपाल सरकार, गरीबी निवारण कोष, विश्व खाद्य कार्यक्रम, FINNIDA-RVWRMP, RAP र Helvetas जस्ता संस्थाहरू द्वारा ज्यालादारी रोजगारीका अवसरहरू उपलब्ध भएका हुनाले यस्तो भएको हो । यसका साथै, देशभर वर्षे बाली मकै र धानको उत्पादन राम्रो भएको रिपोर्ट छ ।

जिल्ला खाद्य सुरक्षा सञ्जालहरूका अनुसार मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू सामान्यतया खाद्य सुरक्षित अवस्थामा भएको रिपोर्ट छ । मध्य तथा सुदूर पश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूका ७८६ गाविसहरू मध्ये, २५२ (३२ प्रतिशत) गाविसहरू मध्यमस्तरीय खाद्य असुरक्षित (चरण २) अवस्थामा वर्गिकृत भएका छन् भने बाँकी गाविसहरू सामान्यतया खाद्य सुरक्षित (चरण १) अवस्थामा छन् ।

कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको प्रारम्भिक अनुमान अनुसार गत वर्ष (२०६६/६७) को तुलनामा यो वर्ष मकै, धान र कोदोको उत्पादनमा क्रमशः १४ प्रतिशत, पाँच प्रतिशत र चार प्रतिशतका दरले हाल सम्मको अभिलेखमा सबैभन्दा बढी वृद्धि भई क्रमशः २.१८ मिलियन मेट, ५.०७ मिलियन मेट, र ०.३१५ मिलियन मेट उत्पादन हुने अनुमान छ ।

यद्यपी, अत्यधिक वर्षा, बालीमा लाग्ने रोग, कीरा, पहिरो, बाढी, र असिनापात जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूका कारणले गर्दा केही स्थानहरूमा भने मकै बाली र भिन्नाउन तयारी अवस्थामा रहेको धान बाली नोक्सानी भएको रिपोर्ट छ । देशका विभिन्न भागहरूमा मकै बाली क्षती भएको रिपोर्ट छ: दक्षिणपश्चिम डोल्पा लगायतका ५० प्रतिशत; दार्चुलाको केही भाग, जाजरकोट, सल्यान र उत्तरी ओखलढुङ्गामा ३० प्रतिशत भन्दा बढी; सम्पूर्ण जुम्ला, बझाङ, दार्चुला र रुकुमका अधिकांश भागहरू र दैलेख, बाजुरा, डडेल्धुरा र ओखलढुङ्गामा केही भागमा १०-३० प्रतिशत मकै बाली नोक्सानी भएको रिपोर्ट छ । यसैगरी, कास्की (१४ गाविसहरू) र दैलेख (१२ गाविसहरू) मा धानको उत्पादन ५०-७० प्रतिशतले घट्ने अनुमान छ भने सम्पूर्ण जुम्लामा ३०-५० प्रतिशतले, पूर्वी मुगुमा २०-३० प्रतिशतले र दक्षिणी महोत्तरी, दार्चुलाका अधिकांश भाग र दक्षिणपश्चिम पाँचथर मा १०-३० प्रतिशतले धान बालीको उत्पादनमा ह्रास आउने अनुमान छ ।

असोज १ गतेका दिन पूर्वाञ्चल र मध्यमाञ्चलका १८ जिल्लाहरूमा गएको ६.९ रेक्टर स्केलको भूकम्पको धक्काले सात जनाको मृत्यु भयो भने ६४ जना मानिसहरू घाइते भए, साथै ५,००० भन्दा बढी घरहरू ध्वस्त भएका थिए । भूकम्पबाट बढी प्रभावित जिल्लाहरू क्रमशः ताप्लेजुङ, पाँचथर, इलाम, संखुवासभा, तेह्रथुम, धनकुटा, भोजपुर र खोटाङ थिए । नेपाल सरकार, नेपाल रेडक्रस, यूनिसेफ र केयर नेपालले प्रभावित मानिसहरूलाई तत्काल राहत सहयोग उपलब्ध गराएका थिए ।

खाद्य सुरक्षा अवस्था संक्षेपमा

खाद्य सुरक्षा समूह (Cluster)	हालको	अघिल्लो अवधिबाट	३ महिनाको	६ महिनाको
१. कर्णाली	●	→	→	→
२. सुदूर पश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू	●	→	→	↓
३. राप्ति-भेरी पहाडी जिल्लाहरू	●	→	→	→
४. पश्चिमी तराई	●	→	→	→
५. मध्य र पूर्वी तराई	●	→	→	→
६. पश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू	●	→	→	→
७. मध्य पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू	●	→	→	→
८. पूर्वी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू	●	→	→	→
खाद्य असुरक्षित जनसंख्या	४, ८०,०००	→	→	→

हिउँदे बालीको राम्रो उत्पादनको कारण भएको खाद्य सञ्चिती, विप्रेषण, यासागुम्वाको वेचबिखनबाट भएको आम्दानी र विकास कार्यक्रमहरूद्वारा उपलब्ध ज्यालादारी रोजगारीका अवसरहरूले मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा खाद्य सुरक्षा अवस्था सापेक्षिक रूपमा स्थिर राख्न योगदान पुऱ्यायो ।

वर्षे बालीको उत्पादन पूर्वानुमान सकारात्मक भएको हुनाले आउँदो अनुगमन अवधिमा खाद्य सुरक्षा अवस्था स्थिर रहने अनुमान छ ।

वर्गिकरण पद्धति वर्गिकरण सम्बन्धि विस्तृत जानकारीका लागि पृष्ठ ३ मा हेर्न सकिनेछ ।

- सामान्य खाद्य सुरक्षित अवस्था
- उच्चतम खाद्य असुरक्षित अवस्था
- मानवीय आपतकालीन / भोकमरीको अवस्था
- मध्यमस्तरीय खाद्य असुरक्षित अवस्था
- गम्भीर खाद्य असुरक्षित अवस्था

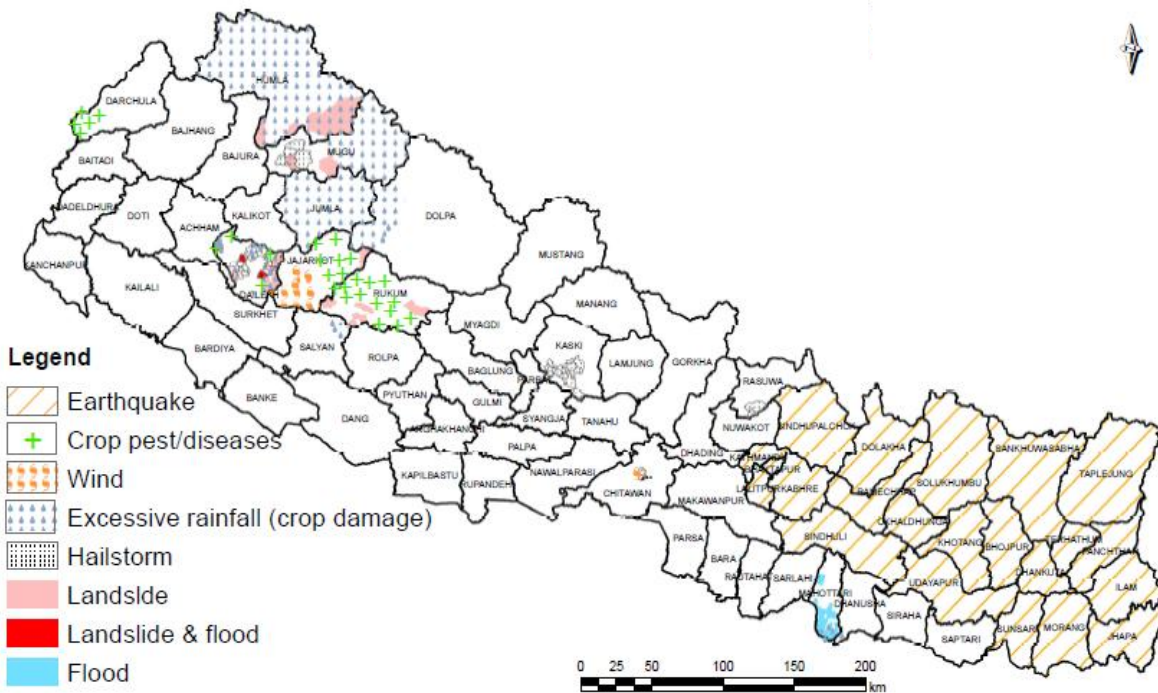
नेपाल खाद्य सुरक्षा बुलेटिन, अंक-३३

उच्चतम् तथा गम्भिर खाद्य असुरक्षित जनसंख्या;
प्राकृतिक प्रकोप

उच्चतम् तथा गम्भिर खाद्य असुरक्षित जनसंख्या

विश्व खाद्य कार्यक्रमको अनुमान अनुसार मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा तीव्र खाद्य असुरक्षाबाट पीडित मानिसहरूको संख्या ४ लाख ८० हजार* छ। सामान्यतया यो अर्वाध खाद्य अभावको समय भएको हुनाले गत अनुगमन अर्वाध (खाद्य सुरक्षा बुलेटिन अंक ३२) को तुलनामा यस अर्वाधमा मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा खाद्य असुरक्षित मानिसहरूको संख्या १५.२ प्रतिशतबाट सामान्य वृद्धि भई १७.९ प्रतिशत पुगेको छ। यद्यपी, हिउँदे बालीको राम्रो उत्पादन, विप्रेषण, यासांगुम्बाको बेचबिखन मार्फत भएको आम्दानी, विकास सहयोग मार्फत उपलब्ध रोजगारीका अवसरहरू र मुख्य बजारमा खाद्यान्न उपलब्ध भएको हुनाले खाद्य असुरक्षित मानिसहरूको संख्या गत वर्ष यहि समय (६ लाख) को तुलनामा २० प्रतिशतले कम छ। मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा कुनै पनि गाविस उच्चतम् तथा गम्भिर खाद्य असुरक्षित (क्रमशः चरण-३ र चरण-४) अवस्थामा छैनन्।

प्राकृतिक प्रकोप

- पूर्वाञ्चल र मध्यमाञ्चलका १८ जिल्लाहरूमा गएको ६.९ रेक्टर स्केलको भूकम्पको धक्काले सात जनाको मृत्यु भयो भने ६४ जना मानिसहरू घाइते भए, साथै ५,००० भन्दा बढी घरहरू ध्वस्त भई परिवारहरू विस्थापित भएका थिए। बढी प्रभावित जिल्लाहरूमा पूर्वाञ्चलका क्रमशः ताप्लेजुङ, पाँचथर, इलाम, संखुवासभा, तेह्रथुम, धनकुटा, भोजपुर र खोटाङ थिए। नेपाल सरकार, नेपाल रेडक्रस, यूनिसेफ र केयर नेपालले प्रभावित परिवारहरूलाई तत्काल राहत सहयोग उपलब्ध गराएका थिए।
- नेपालका विभिन्न स्थानहरूमा अत्यधिक वर्षा, बाढी, पहिरो, आँधिबेहरी, रोग, कीराको प्रकोप र असिनापात भयो। अत्यधिक वर्षाले डोल्पा, जुम्ला, मुगु, र हुम्लामा वर्षे बालीमा क्षती पुऱ्यायो भने रुकुम, जाजरकोट, र दाचुलामा रोगका कारण मकै बाली क्षती भयो। बाढी र पहिरोले महोत्तरी (२२ गाविस), दैलेख (१२ गाविस), हुम्ला र मुगुमा भिन्ड्याउन तयारी अवस्थामा रहेको धान बाली प्रभावित भयो। यसै गरी, असिनापातले उत्तरी ओखलढुङ्गा, सम्पूर्ण जुम्ला, कास्की (१४ गाविस), मुगु र दैलेखका केही भागमा मकै र धान बाली नष्ट गरेको थियो। रुकुम र जाजरकोटमा पनि पहिरो र बाढीले बाली प्रभावित भएको रिपोर्ट छ।

* खाद्य असुरक्षित जनसंख्याको अनुमान २००९ को प्रक्षेपित जनसंख्यामा आधारित छ। विश्व खाद्य कार्यक्रमद्वारा खाद्य असुरक्षित मानिसहरूको संख्या निकाल्न प्रयोग गरिएको विधि को विस्तृत जानकारीका लागि NeKSAP को निम्न विद्युतीय ठेगानामा हेर्न सकिनेछ:

<https://docs.google.com/viewer?ea=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWVpbnxuZWZvb2RzZW50Z3g6M2M2NzA4NmRiM2I2Zi2M3M3Q>

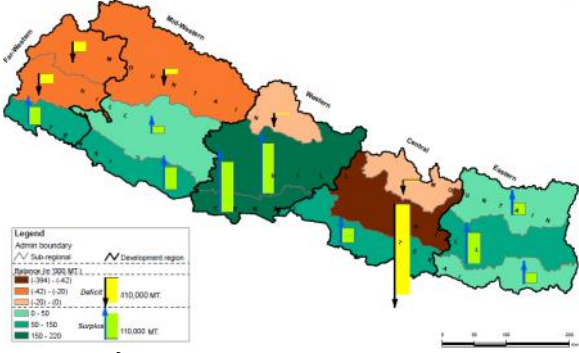

नेपाल खाद्य सुरक्षा बुलेटिन, अंक-३३

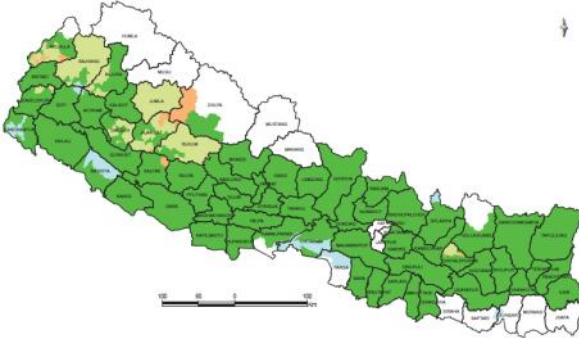
खाद्य सुरक्षाका मुख्य पक्षहरू

बाली उत्पादन

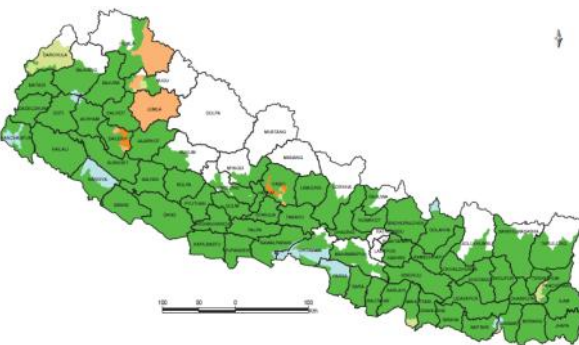
नक्सा २. उप क्षेत्रीय स्तरमा खान योग्य खाद्यान्न बासलात २०६७/६८ (२०६८ को जनगणनाको आधारमा गरिएको पूनरावलोकन)

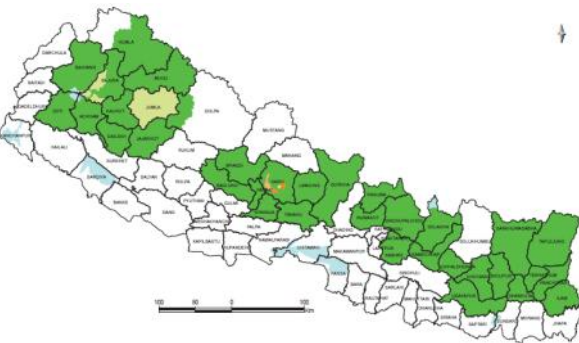
नक्सा ३. मकै बालीको उत्पादन अवस्था

नक्सा ४. धान बालीको उत्पादन पूर्वानुमान

नक्सा ५. कोदो बालीको उत्पादन पूर्वानुमान

आन्तरिक अवस्था

- २०६८ को राष्ट्रिय जनगणनाको परिणाम अनुसार, नेपालको वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर प्रति वर्ष २.२५ प्रतिशत (जनगणना २०५८) बाट घटेर १.४ प्रतिशत कायम भई नेपालको कुल जनसंख्या २ करोड ६६ लाख पुगेको छ र यसै सन्दर्भमा २०६७/६८ को खाद्यान्न बासलात पूनरावलोकन गरीएको छ र कुल खाद्यान्न सञ्चिती ११०,००० मेट बाट ४४३,००० मेट कायम भएको छ । यसै परिवेशमा, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, विश्व खाद्य कार्यक्रम, कृषि तथा खाद्य संगठनले २०६८ जेठमा बालीनालीको अवस्थाको थप जानकारी सहितको बुलेटिन प्रकाशित गरेको थियो । सापेक्षिक रूपमा ठूलो सञ्चितीको बावजूद ७५ मध्ये ३३ जिल्लाहरू अझै पनि खाद्यान्न अभावको मारमा परेका छन् र ती मध्ये प्राय जिल्लाहरू मध्य तथा सुदूरपश्चिमाञ्चलमा पर्दछन् (नक्सा २) । बढ्दो शहरी जनसंख्याका कारण मध्य पहाडी क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी खाद्यान्न न्यूनता भएको पाइएको छ ।

वर्षे बाली २०६८

- मकै र धान नेपालको सबैभन्दा मुख्य र महत्वपूर्ण वर्षे बाली हो । मकै बाली भित्र्याइ सकिएको छ र धान बाली भित्र्याउने कार्य मंसिर/पुष सम्म सम्पन्न हुनेछ । NeKSAP को जिल्ला खाद्य सुरक्षा सञ्जालहरू र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूका अनुसार वर्षे बालीको समग्र उत्पादन पूर्वानुमान राम्रो छ जुन देशभर समयमा नै परेको पर्याप्त वर्षाले गर्दा भएको हो । कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको प्रारम्भिक अनुमान अनुसार मकै, धान र कोदोको उत्पादन स्तर क्रमशः १४ प्रतिशत, पाँच प्रतिशत र चार प्रतिशतका दरले वृद्धि भई क्रमशः २.१८ मिलियन मेट, ५.०७ मिलियन मेट, र ०.३१५ मिलियन मेट हुने अनुमान छ । वर्षे बालीको उत्पादन अवस्था अध्ययनका लागि कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, विश्व खाद्य कार्यक्रम र कृषि तथा खाद्य संगठन द्वारा २०६८ पौष महिनामा बालीको अवस्था विश्लेषण गर्ने योजना छ ।
- स्थानीय प्राकृतिक प्रकोपहरूका कारण केही स्थानहरूमा बाली नोक्सानी भएको छ । दक्षिणपश्चिमी डोल्पाका चार गाविसहरूमा अत्यधिक वर्षा र Grey Leaf Spot रोगका कारण मकैको उत्पादन करिब ५० प्रतिशतले घटेको छ । यस्तै, मध्य र दक्षिणी दार्चुलाका सात गाविसहरूमा बालीमा लाग्ने रोग तथा कीरा का कारण मकैको उत्पादन ३०-३५ प्रतिशतले घटेको रिपोर्ट छ । उत्तरी र दक्षिणी जाजरकोटमा १९ गाविसहरू र सल्यानको उत्तरी सीमा (चार गाविसहरू) मा अत्यधिक वर्षा र बालीमा लाग्ने रोगका कारण ३० प्रतिशत भन्दा बढी मकै बाली नोक्सानी भयो । उत्तरी ओखलढुङ्गाका तीन गाविसहरूमा असिनापातका कारण मकै बालीको उत्पादनमा ३०-५० प्रतिशत र अन्य १० गाविसहरूमा १०-३० प्रतिशतले क्षती भयो । सम्पूर्ण जुम्ला, बझाङ, दार्चुला, र रुकुमका अधिकांश भाग र दैलेख, बाजुरा र डडेल्धुराका केही भागहरूमा मकै बालीको उत्पादनमा करिब १०-३० प्रतिशतले नोक्सानी भयो ।
- जुम्ला, दैलेख, महोत्तरी, दार्चुला, र पाँचथर जिल्लाका जिल्ला खाद्य सुरक्षा सञ्जाल र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूले स्थानीय प्राकृतिक प्रकोपहरूका कारण धान बाली नोक्सानी भएको रिपोर्ट गरेका छन्: मध्य असोज तिर परेको असिनाले कास्की जिल्ला (१४ गाविसहरू) मा करिब ४,२०० मेट धान नष्ट गरेको थियो; पूर्वी र उत्तर पूर्वी दैलेख (१२ गाविसहरू) मा अविरल वर्षा र असिनापातले २००० भन्दा बढी परिवारहरूलाई प्रभावित पादै ५०-७० प्रतिशत धान बाली नष्ट गर्‍यो; यसैगरी, हुम्ला (चार गाविस) मा ३०-५० प्रतिशतले धान बाली नोक्सानी भयो भने मुगु (६ गाविसहरू) मा २०-५० प्रतिशत धान बाली नष्ट भयो; जुम्लाको सम्पूर्ण भागमा असिनापात र Blast रोगले ३०-५० प्रतिशतले धान बाली क्षती भयो । अत्यधिक वर्षा, बाढी र पहिरोले दक्षिणी महोत्तरी (२२ गाविसहरू), दार्चुलाको प्राय भाग (२८ गाविसहरू), र दक्षिणपश्चिमी पाँचथर (सात गाविसहरू) मा १०-३० प्रतिशतले धान बाली क्षती भयो ।
- केही पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा कोदो अर्को मुख्य बाली हो । जुम्ला र बाजुराका केही भागहरूमा अत्यधिक वर्षाका कारण बाली नोक्सानी भएको हुनाले ३० प्रतिशत सम्म उत्पादनमा कमी आउने अनुमान रहेको छ तथापी, समग्रमा कोदोको उत्पादन पूर्वानुमान राम्रो छ । कास्की (सात गाविसहरू) मा भएको असिनापातले ४३० मेट कोदो बाली नष्ट भयो । हुम्लामा स्थानीय बाली चिनो र फापरको उत्पादन ४० प्रतिशतका दरले घट्यो ।

क्षेत्रीय, अन्तर्राष्ट्रिय अवस्था

- भारतले २००९/१० को उच्च उत्पादनको तुलनामा २०१०/११ मा चामल (धान) को उत्पादनमा ४.९ प्रतिशतले वृद्धि गरी १५० मिलियन मेट उत्पादन गर्ने अनुमान गरेको छ ।
- खाद्य तथा कृषि संगठनले एसिया महादेशमा २०१० को उच्च उत्पादन भन्दा यस पटक २.८ प्रतिशत बढी अर्थात कुल १.१६ बिलियन मेट अन्न उत्पादन हुने अनुमान गरेको छ । यद्यपि, पाकिस्तान, बंगलादेश, भारत, गणतान्त्रिक राष्ट्र लाओ, थाइल्याण्ड, कम्बोडीया र फिलीपिन्स लागतका एसियाका केही भागहरूमा २०११ को मनसुनी वर्षा याममा आएको गम्भिर स्थानीय बाढीका कारण उत्पादनमा उल्लेख्य कमी आउने अनुमान छ । ("बाली पूर्वानुमान तथा खाद्यान्नको अवस्था", FAO, अक्टोबर, २०११)

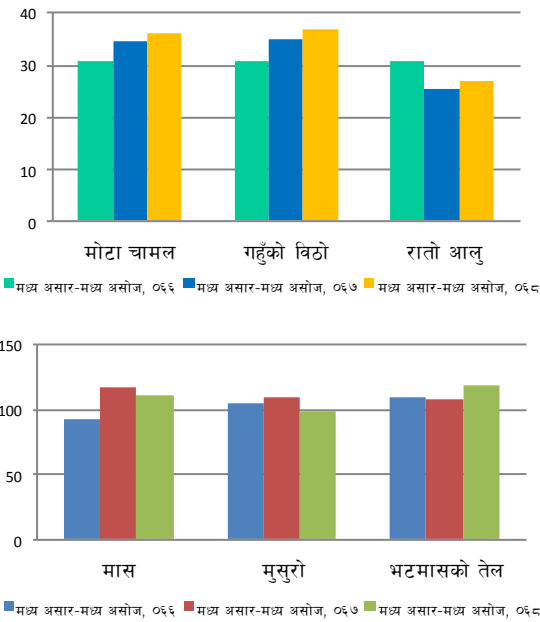

नेपाल खाद्य सुरक्षा बुलेटिन, अंक-३३

खाद्य सुरक्षाका मुख्य पक्षहरु

बजारको अवस्था

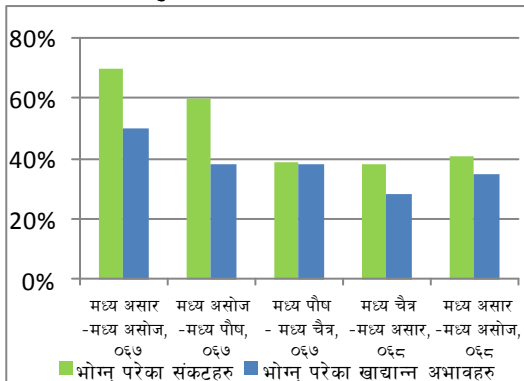
चित्र २. मुख्य खाद्य वस्तुहरुको मूल्य, २०६६/६७/६८

- नेपाल राष्ट्र बैंकले २०६८ असारमा प्रकाशन गरेको वार्षिक औसत उपभोक्ता मूल्य स्फीति गत वर्षको जस्तै ९.६ प्रतिशतमा कायम रहयो भने खाद्य तथा पेय पदार्थको मूल्य सूचकाङ्क गत वर्षको १४.७ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा १५.१ प्रतिशतले वृद्धी भयो । यद्यपी, अन्नहरुको मूल्य सूचकाङ्क भने गत वर्षको १३.९ प्रतिशतको तुलनामा १०.१ प्रतिशतले वृद्धि भयो । २०६७/६८ मा वार्षिक मूल्य स्फीति वृद्धि सबै भन्दा बढी क्रमशः पहाड (१०.३ %), तराई (९.५ %) र काठमाडौँ उपत्यका (९.२ %) मा भएको पाइयो ।
- सापेक्षिक रुपमा सडक अवरोधहरु कम भएका र वाली उत्पादन राम्रो भएको हुनाले पहाडी र हिमाली बजार लागतका उप क्षेत्रीय स्तरमा मनसुनी वर्षायाममा समेत खाद्य सञ्चिती राम्रो भएको रिपोर्ट छ । जसको फलस्वरुप, यस अनुगमन अवधि (मध्य असार-मध्य असोज, २०६८) मा अनुगमन गरिएका प्राय खाद्य वस्तुहरुको मूल्यसूचीमा सामान्य घटवढ भएको देखाएको छ । गत तीन वर्षको अवधिमा मोटा चामल र गहुँको पिठोको मूल्यले बढ्दो प्रवृत्ति (trend) देखाएको छ भने मास र मुसुरोको दालको मूल्यले गत वर्षको तुलनामा घट्दो प्रवृत्ति देखाएको छ (चित्र २) ।
- वर्षे वाली भित्र्याउने कार्य लगभग सकिएको र देशभर खाद्य वस्तुहरुको आपूर्ति सुचारु रुपमा भएको हुनाले खाद्यान्न मूल्यहरु घट्ने अनुमान छ । यद्यपी, हालसालै सार्वजनिक यातायात भाडामा गरिएको १० प्रतिशत वृद्धिले खाद्यान्न मूल्य बढाउन सक्ने अनुमान छ ।
- पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रका हिउँदे सडकहरुमा पनि यातायात सुविधा सुचारु भएको हुनाले देशभर आपूर्ति अवस्थामा सुधार आएको छ ।

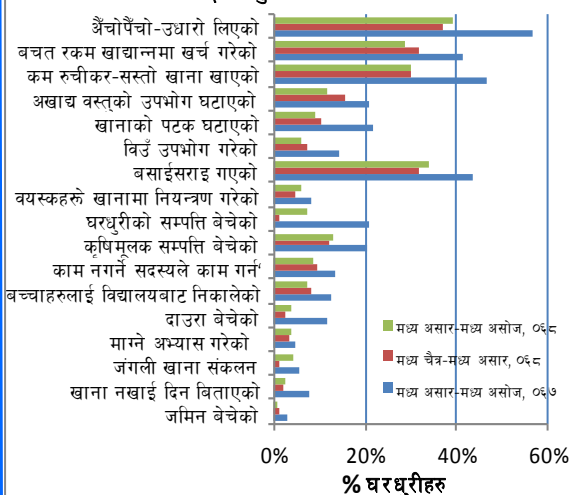
घरधुरीको खाद्य सुरक्षा अवस्था

चित्र ३. खाद्य सुरक्षा र संकट

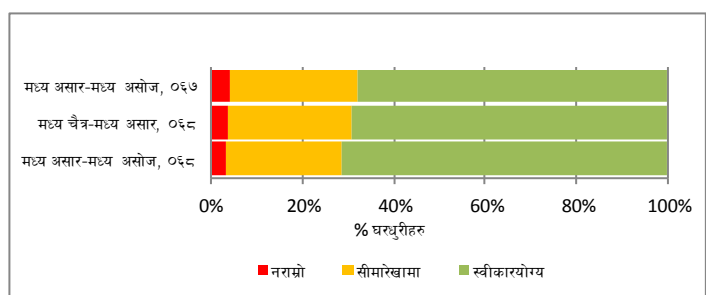

- देशभर स्थिर खाद्य सुरक्षा अवस्था भल्काउदै, गत अनुगमन अवधिको तुलनामा यस पटक खाद्य सुरक्षाका संकटहरु अनुभव गरेका घरधुरीहरुको अनुपातको सन्दर्भमा खासै उल्लेख्य परिवर्तन देखिएन । गत वर्ष यही समयको तुलनामा घरधुरीहरुको अनुपातमा उल्लेख्य रुपमा कमी आएको छ (चित्र ३) । खाद्यान्न मूल्य वृद्धिको संकट अनुभव गरेका ३८ प्रतिशत घरधुरीहरुका अनुसार खाद्यान्न मूल्य वृद्धि मुख्य संकटका रुपमा कायमै रहयो ।
- गत वर्ष यही समयको तुलनामा घरधुरीहरुले अँचोपँचो गर्ने/उधारो लिने, बचत रकम खाद्यान्न खरिदमा खर्च गर्ने, कम रुचीकर खाना माथि निर्भर हुने जस्ता परम्परागत निर्वाह पद्धतिहरु अपनाउने चलनमा ३०-३५ प्रतिशतले कमी आएको छ । यसैगरी, घरधुरीहरुले कृषि सम्पत्ती र घरधुरीको चलअचल सम्पत्ती बेचबिखन गर्ने जस्ता गम्भिर खालका निर्वाह पद्धतिहरु अपनाउने चलनमा क्रमशः ३५ र ६५ प्रतिशतले कमी आएको छ (चित्र ४) । निर्वाहका प्राय सूचकहरु गत अनुगमन अवधिको निकट हाराहारीमा रहयो ।
- करिव ७२ प्रतिशत ग्रामीण घरधुरीहरुले स्वीकारयोग्य भोजन उपभोग गरेको जनाएका छन् जुन गत अनुगमन अवधिसंग मिल्दोजुल्दो छ (चित्र ५) ।

चित्र ४. निर्वाह पद्धति तुलनात्मक अध्ययन

चित्र ५. खाद्य उपभोग समूह

*विविध खाद्य कार्यक्रमले खाद्य उपभोग समूह निकाल्नकालागि प्रयोग गरेको विधि विस्तृत रुपमा निम्न (NeKSAP) गुगल थ्रु विद्युतीय ठेगानामा हेर्न सकिनेछ

<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvRvWfPbnxuzWZvb2RzZWV8Z3g6NWfjYWE1M2E0ZjFkNjNjNQ>

नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली
Nepal Food Security Monitoring System

नेपाल खाद्य सुरक्षा बुलेटिन, अंक-३३

खाद्य सुरक्षा पूर्वानुमान र जिल्लास्तरीय प्रतिवेदन

खाद्य सुरक्षा पूर्वानुमान

- वर्षे बाली मकै भित्र्याइ सकिएको छ भने धान र कोदो भित्र्याउने कार्य पनि मंसिर भित्रमा सम्पन्न हुनेछ। समग्रमा उत्पादन पूर्वानुमान सकारात्मक छ जसले खाद्य सुरक्षा अवस्थामा सुधार ल्याउन योगदान पुऱ्याउने अनुमान छ। कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको प्रारम्भिक पूर्वानुमान अनुसार, २०६६/६७ को तुलनामा यस पटक वर्षे बाली मकै, धान, र कोदोको उत्पादनमा क्रमशः १४ प्रतिशत, पाँच प्रतिशत, र चार प्रतिशतका दरले वृद्धि भई क्रमशः २.१८ मिलियन मेट, ५.०७ मिलियन मेट, र ०.३२ मिलियन मेट उत्पादन हुने अनुमान छ। यद्यपी, देशका केही भागहरूमा भने अत्यधिक वर्षा, बालीमा लाग्ने रोग, पहिरो, बाढी, र असिनापात जस्ता स्थानीय प्राकृतिक प्रकोपका कारण वर्षे बालीमा क्षती पुगेको थियो। ती प्रभावित क्षेत्रहरूको खाद्य सुरक्षा अवस्था NeKSAP द्वारा आउँदो अनुगमन अवधिमा निकटबाट अनुगमन गरिने छ।
- मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा वर्षे बाली भित्र्याउने र हिउँदे बाली लगाउने काम सकिए लगत्तै मंसिर/पुषमा परम्परागत बसाइसराई सुरु हुनेछ। बसाइसराई गएकाहरू हिउँदे बाली भित्र्याउन अधि चैत्र/बैशाखमा फर्कन सुरु गर्नेछन्।
- मनसुनी वर्षा सकिएको हुनाले देशका अधिकांश भागमा बजार आपूर्तिमा सुधार आई नियमित आपूर्ति हुने अनुमान छ। वर्षे बाली भित्र्याइएको हुनाले खाद्यान्न मूल्यहरू घट्ने र स्थिर रहने अनुमान छ।

यासागुम्बाको बेचबिखन

केही पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरूमा जडीबुटी संकलन र बेचबिखन एक मुख्य आमदानीको श्रोत हो। विशेषत, यासागुम्बाबाट हुने आमदानीले डोल्पा, मुगु, हुम्ला, दाचुला, बफाङ, र बाजुरामा मौसमी रुपमा खाद्य सुरक्षा अवस्था सुधार गर्नमा उल्लेख्य भूमिका निर्वाह गर्दछ।

गत वर्षको तुलनामा यस वर्ष यासागुम्बाको मूल्य ५० प्रतिशत भन्दा बढीले वृद्धि भएको रिपोर्ट छ। दाचुलामा यसको विक्रीदर रु. १४,००,००० प्रति किलो सम्म भएको थियो जुन गत वर्षको तुलनामा ५६ प्रतिशतले बढी हो। विशेष गरी मध्य दाचुला (१७ गाविसहरू) का केही ४,३०० घरधुरीहरू (जिल्लाको कुल जनसंख्याको २० प्रतिशत) यासागुम्बा संकलनमा संलग्न भएका थिए र उनीहरूले प्रति घरधुरी रु १,५०,००० देखि २,००,००० सम्म आर्जन गरेका थिए। यसैगरी, माथिल्लो डोल्पाका (सात गाविसहरू) घरधुरीहरूले प्रति घरधुरी रु. ८०,००० देखि १,००,००० सम्म आमदानी गरेका थिए भने उत्तरपूर्वी मुगुका (पाँच गाविसहरू) घरधुरीहरूले रु. ३०,००० देखि रु. ४०,००० सम्म आर्जन गरेका थिए। यस्तै, मध्य तथा दक्षिणी हुम्ला (१३ गाविसहरू), पूर्वी बाजुरा (आठ गाविसहरू), र उत्तरी बफाङ (पाँच गाविसहरू) का घरधुरीहरूले जडीबुटी (कटुकी, सत्वा, पोडे, र गुच्चे च्याउ) को बेचबिखनबाट रु. १०,००० देखि रु. २०,००० सम्म आमदानी गरेका छन्।

श्रोत: जिल्ला खाद्य सुरक्षा सञ्जाल, विश्व खाद्य कार्यक्रमका फिल्ड मनिटरहरू

विस्तृत खाद्य सुरक्षा जानकारी

नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली (NeKSAP) ले हाल नेपालभर ७२ जिल्लाहरूको नियमित अनुगमन गर्दछ। यहि सूचनाहरूले यस बुलेटिनको लागि सूचना सामाग्री जुटाउँदछ। हरेक जिल्लाको पूर्ण खाद्य सुरक्षा बुलेटिन अंग्रेजी र नेपालीमा NeKSAP को निम्न गुगल साईटको विद्युतिय ठेगानामा हेर्न सकिनेछ; <http://sites.google.com/site/nefoodsec/home>। केही गम्भिर खाद्य असुरक्षित जिल्लाहरू को बुलेटिन भने यसै बुलेटिनका साथ अनुसूचीमा संलग्न गरिएको छ।

समूह १. कर्णाली

डोल्पा*
हुम्ला*
जुम्ला*
कालिकोट*
मुगु*

समूह २. सू. पश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू

अछाम*
बफाङ*
बाजुरा*
बैतडी*
डडेल्धुरा*
दाचुला*
डोटी*

समूह ३. राप्ति- भेरी पहाडी जिल्लाहरू

दैलेख*
जाजरकोट*
प्युठान
रोल्पा*
रुकुम*
सल्यान*
सुर्खेत

समूह ४. पश्चिमी तराई

कञ्चनपुर
कैलाली
बर्दिया
बाँके
दाङ
कापिलवस्तु
रूपन्देही

समूह ५. पूर्वी तराई

नवलपरासी
चितवन
पर्सा
बारा
रौतहट
सर्लाही
महोत्तरी
धनुषा
सप्तरी
सिरहा
सुनसरी
मोरङ्ग
भापा

समूह ६. पश्चिमी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू

गोरखा
लम्जुङ्ग
तनहु
अर्घाखाँची
गुल्मी
पाल्पा
स्याङ्जा
पर्वत
बागलुङ्ग
म्याग्दी
मुस्ताङ
मनाङ्ग
कास्की

समूह ७. मध्य पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू

सिन्धुली
रामेछाप
दोलखा
सिन्धुपाल्चोक
काभ्रेपलाञ्चोक
नुवाकोट
रसुवा
मकवानपुर
धादिङ्ग

समूह ८. पूर्वी पहाडी तथा हिमाली जिल्लाहरू

ताप्लेजुङ
पाँचथर
संखुवासभा
इलाम
ओखलढुङ्गा
खोटाङ
धनकुटा
उदयपुर
सोलुखुम्बु
भोजपुर
तेह्रथुम

यो खाद्य सुरक्षा बुलेटिन निम्न सूचनाको आधारमा तयार पारिएको हो; (१) १०३४ घरधुरीहरू (पहाडः ४४९, हिमालः २५८; तराईः ३२७ घरधुरीहरू) बाट नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली (NeKSAP) को मध्य असार देखि मध्य असोज २०६८ सम्मको अनुगमन अवधिमा संकलित तथ्याङ्क, (२) NeKSAP द्वारा मध्य तथा सुदूरपश्चिमी पहाडी तथा हिमाली १७ जिल्लाहरूमा सञ्चालित जिल्ला खाद्य सुरक्षा संजाल भेला, र (३) अन्य सान्दर्भिक सूचनाका श्रोतहरू।

यो परियोजना युरोपियन युनियन अन्तर्गत खाद्य सहयोग कोषको सहयोगमा संचालित छ। यस बुलेटिनमा प्रकाशित विचारहरूले युरोपियन कमिसनको विचारहरूलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ, भन्ने कुनै जरुरी छैन।

नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली
Nepal Khadya Surakhya Anugaman Pranali (NeKSAP)
Nepal Food Security Monitoring System

नेपाल खाद्य सुरक्षा बुलेटिन, अंक-३३

NeKSAP परियोजना ताजा जानकारी

कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय र विश्व खाद्य कार्यक्रमद्वारा संयुक्त रुपमा सञ्चालित नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली सवलीकरण परियोजना

- केन्या सरकार द्वारा कार्यान्वयन गरिएको खाद्य सुरक्षा चरण वर्गिकरण प्रणाली र सो को संस्थागत व्यवस्थापन अवलोकन गर्न कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय र विश्व खाद्य कार्यक्रमले भाद्र ५-९ सम्म कृषि मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगका कर्मचारीहरूका लागि केन्याको औपचारिक भ्रमण आयोजना गरेको थियो । सो कार्यदलले केन्या खाद्य सुरक्षा कार्यकारी समूह भेलामा सहभागी भई नेपाल र केन्याको अनुभवहरू आदानप्रदान गरेका थिए ।
- कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय र विश्व खाद्य कार्यक्रमले २०६८ मंसिर ६ गतेका दिन २०१० डिसेम्बर देखि २०११ अक्टोबर सम्म कार्यान्वयन गरिएको नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली (NeKSAP) को पहिलो चरणको परियोजनाको समिक्षा भेला आयोजना गरेको थियो । भेलाका अवसरमा हरेक क्रियाकलापको प्रगती विवरणको समिक्षाका साथै अनुभव आदान प्रदान र छलफल गरीयो र नेपालमा खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणालीको संस्थागत विकास गर्ने क्रममा प्राविधिक र नीति निर्माण स्तरमा भएका कमीकमजोरीहरूका बारेमा सामान्य छलफल गरिएको थियो । सोही अवसरमा NeKSAP को क्षमता अभिवृद्धि परियोजना दोस्रो चरणको कार्यान्वयन सम्बन्धमा पनि छलफल गरिएको थियो । दोस्रो चरणको परियोजना प्रस्ताव युरोपियन युनियन समक्ष बुझाइएको छ र हाल दातृ संस्था द्वारा अनुमोदनको अन्तिम प्रक्रियामा छ । राष्ट्रिय योजना आयोग, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, विश्व खाद्य कार्यक्रम, र खाद्य तथा कृषि संगठनले दोस्रो चरणको परियोजना आगामी चार वर्षका लागि संयुक्त रुपमा कार्यान्वयन गर्ने जनाएका छन् । यसै परिवेशमा, समिक्षा भेलाको अवसरमा प्रारम्भिक छलफल गर्नुका साथै तोकिएको समय अवधि भित्र विस्तृत क्रियाकलाप र सम्झौता पत्र तयारीका लागि प्राविधिक कार्य टोली गठन गर्ने सहमती भयो ।

NeKSAP, परियोजना समिक्षा भेला

NeKSAP, दोस्रो चरणको परियोजनाको छलफल तथा विचार आदानप्रदान

यो परियोजना युरोपियन युनियन अन्तर्गत खाद्य सहयोग कोषको सहयोगमा संचालित छ । यस बुलेटिनमा प्रकाशित विचारहरूले युरोपियन कमिसनको विचारहरूलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ भन्ने कुनै जरुरी छैन ।

नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली
Nepal Khadhyo Surakhya Anugaman Pranali (NeKSAP)
Nepal Food Security Monitoring System

निम्न संस्थाहरू द्वारा संयुक्त रुपमा प्रकाशित
कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय: खाद्य सुरक्षा अनुगमन इकाई
विश्व खाद्य कार्यक्रम: खाद्य सुरक्षा अनुगमन तथा विश्लेषण इकाई

